

บทที่ ๔

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่ที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยทำการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๕ รูป/คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ตามหลักไตรสิกขา ๓ ในด้านศีล

จากการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามหลักไตรสิกขา ๓ ในด้านศีล จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ รูป/คน พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ด้านศีลดังต่อไปนี้

พระโกศัยเจติยารักษ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสพระธาตุข่อยแอ พระอารามหลวง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๒ (มหานิกาย) ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้านศีลดังนี้ว่า วัดป่าเวียงทองได้มีการพัฒนาจริยธรรมด้านศีลที่มีอยู่แล้วและเป็นสิ่งที่ทางวัดถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง มีการให้ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้สมาทานศีล ๕ และศีลอุโบสถในวัดพระ แต่ควรเพิ่มการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการพัฒนาจริยธรรมไว้ ๓ ระดับ คือ

- ระดับต้น คือ เบญจศีล (ศีล ๕) เบญจธรรม (ธรรม ๕) เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เบื้องต้นแก่ผู้เข้าประพฤติปฏิบัติธรรม

- ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐

- ระดับสูงสุด ในมรรคมืองค์ ๘

ศีล หรือศีลสิกขามีความสัมพันธ์สอดคล้องกับมรรคมืองค์ ๘ ดังนี้

อธิศีลสิกขา ได้แก่ สัมมาวาจา คำพูดชอบ หมายถึง การงดเว้นจากวจีทุจริต ๔ อย่าง คือ

๑ประชุมสนทนากลุ่มย่อย ,พระโกศัยเจติยารักษ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสวัดพระข่อยแอ พระอารามหลวง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๒ (มหานิกาย) ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

๑. จดเว้นจากการพูดปด
๒. จดเว้นจากการพูดส่อเสียด
๓. จดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๔. จดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

สัมมากัมมันตะ การงานชอบ หมายถึง การงดเว้นจากกายทุจริต ๓ อย่าง คือ

๑. งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. งดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. งดเว้นจากการประพฤติดินในกาม

สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การงดเว้นจากมิจฉาชีพซึ่งเป็นไปทางกายหรือวาจาที่ทุจริต มรรค ๓ ข้อ เกี่ยวข้องกับ ศีล ๕ ศีลอุโบสถ

ควรเพิ่มเติมหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อเป็นการพัฒนาจริยธรรมไว้ ๓ ระดับ คือ ระดับต้น คือ เบญจศีล (ศีล ๕) ควรเสริมเบญจธรรม (ธรรม ๕) ๑) เมตตา กรุณา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ๒) สัมมาอาชีวะ คือการประกอบสัมมาชีพ ๓) กามสังวร คือ การสำรวมในกาม ๔) สัจจะคือการพูดความจริง ๕) สติสัมปชัญญะ คือความระลึกได้และความรู้ตัวว่าเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เบื้องต้นแก่ผู้เข้าประพฤติปฏิบัติธรรม ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ระดับสูงสุด ในมรรคมงคล ๘ ให้ดำเนินทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา โดยเฉพาะการนำหลักศีล ๕ ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาจริยธรรมและควรมีการบูรณาการหลักเบญจศีล+เบญจธรรมร่วมกับกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ควรเพิ่มกิจกรรมโครงหม่บ้านรักษาศีล ๕ ควรมีกิจกรรมที่เน้นเยาวชนตลอดจนผู้สูงอายุ เข้าใจและตระหนักในการรักษาศีล ๕ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมของวัดป่าเวียงทองสืบต่อไป

นายสมศักดิ์ วงศ์คำ^๒ นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ ให้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ โดยให้ข้อเสนอแนะด้านศีลคือ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่ ต้องมีความพร้อมและมีผลงานอย่างต่อเนื่อง สำนักพุทธศาสนาแห่งชาติได้สนองงานมหาเถรสมาคม ในโครงการหม่บ้านรักษาศีล ๕ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีความพร้อมใน ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านสถานที่
- ๒) ด้านหลักสูตรเรื่องการรักษาศีล ๕ ศีล ๘
- ๓) ด้านบุคลากรให้ความรู้ด้านศีล
- ๔) ด้านการบริการ

และควรเน้นไปที่ในด้านบุคลากร จะต้องมีความรู้ความสามารถ ในการสอน ให้ความรู้ในการอบรมให้กับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ประชาชนในเรื่องศีลธรรม ได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการรักษาศีล ให้ได้รับอานิสงส์และประโยชน์ในการรักษาศีลอย่างต่อเนื่อง

^๒ประชุมสนทนากลุ่มย่อย ,นายสมศักดิ์ วงศ์คำ นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ เจ้าหน้าที่สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์^๓ ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในด้านศีล โดยใช้หลักไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ทางวัดมีครบอยู่แล้ว แต่ในเนื้อหาวิจัยเล่มนี้ต้องการสร้างรูปแบบ (patterns) ของการพัฒนาจริยธรรมของวัดป่าเวียงทอง สิ่งที่ไม่ควรจะมีมองข้ามคือ คน หรือบุคลากร ประเด็นของอาจารย์คือให้เน้นที่บุคคลเพื่อสอดคล้องกับด้านสมาธิที่พระครูสุนทรธรรมทัสน์ได้กล่าวไว้ว่า จิตจะนิ่งจิตจะดี จิตต้องพร้อมกายต้องพร้อม ถ้ากายไม่พร้อมก็ไม่สามารถปฏิบัติสมถกรรมฐานไม่ได้ มุมมองของฆราวาสทั่วไปการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานคือหลักศีล ๕ ซึ่งปีนี้เป็นปีที่คณะสงฆ์ทุกระดับของประเทศไทยรณรงค์หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่จะให้กายดี เพื่อจะนำไปสู่สมาธิที่ดี ควรโฟกัสไปที่บุคคล บุคคลนั้นมีพื้นฐานไปที่ครอบครัว สร้างฐานศีล ๕ ในครอบครัวเป็นเบื้องต้น เช่น การสวดมนต์ เคยพูดกับพระนิสิตก่อนเข้าบทเรียน ให้นักเรียนนั่งสมาธิ บางครั้งการนั่งสมาธิขณะนั้นกายไม่พร้อม จิตก็ไม่พร้อม นั่งอย่างเดียวไม่ได้ ควรฝึกปฏิบัติคือสวดมนต์ เวลาสวดมนต์ในคนจำนวนมากการสวดมนต์จะมีความพร้อมเพรียงกัน เสียงไปพร้อมกันหมด ลองโฟกัสไปที่คนใดคนหนึ่งให้เขาสวดมนต์จะเห็นภาพภาพหนึ่งว่า สวดมนต์ไม่ได้ทุกคน อันนี้มาจากฐานที่บ้านครอบครัว ก่อนนอนได้พาลูกหลานในครอบครัวของตนเองให้ พระสวดมนต์ เป็นการรักษาศีลเบื้องต้นของครอบครัว จากครอบครัวเข้าสู่สถาบัน ในพระพุทธศาสนา อาจารย์จะไม่ลงลึก เพราะพระคุณเจ้าได้กล่าวมาหมดแล้ว การสร้างศีลในพื้นฐานของตัวบุคคลในสังคมปัจจุบันนี้ คนในปัจจุบันจะใช้หลักในการประกันชีวิต เพื่อที่จะรักษาหรือว่าต่อเติมชีวิตตนเองในแง่ของวัตถุ แต่ถ้าเอาศีล ๕ เข้ามาจะประกันชีวิตอย่างยั่งยืนและมั่นคงทั้ง ๕ ข้อ ในเรื่องของศีลประกันชีวิตข้อที่ ๑ ช่วยให้พื้นฐานในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดีแม้แต่คู่สมรสในครอบครัวสามีภรรยา ถ้าจะเจริญรุ่งเรืองได้ ต้องศีลเสมอกันนี้เป็นสำคัญต้องมาก่อนแล้วก็ตามลำดับด้วยการประกันชีวิตทรัพย์สินด้วยศีลข้อที่ ๒ และอื่นตามมา และอีกประการหนึ่งที่วัดป่าเวียงทองมีอยู่แล้ว คือเรื่องของการรักษาศีล ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าอยู่ที่บุคคล หรือบุคลากร ที่จะกล่าวเรื่องการที่วัดป่าเวียงทองได้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) มีวัตรปฏิบัติและการสอนปฏิบัติมาอย่างยาวนานถ้าจะอยู่ตามลำพังไม่ได้อย่างแน่นอนอ่านในข้อมูลแล้วว่าวัดป่าเวียงทองขาดบุคลากร ขาดงบประมาณ ขาดบุคคลกรด้านพระวิปัสสนาจารย์ และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือสังคม หน่วยงาน องค์กรและชุมชน เป็นหลักประกันสำคัญเพื่อจะให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง ควรมีรูปแบบและพัฒนาไปพร้อมกันคือบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และอีกประการหนึ่งที่วัดป่าเวียงทองทำคือกิจกรรม กิจกรรมเป็นการตอบโจทย์ของการปฏิบัติโดยพื้นฐานของศีล

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์^๔ ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในด้านศีลของสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง ว่าการจัดการพัฒนาจริยธรรมของวัดป่าเวียงทองได้มีการพัฒนาด้านศีล ได้ปฏิบัติได้อยู่ระดับหนึ่งควรมีการพัฒนาจริยธรรมด้านศีลสิกขา เพราะหลักศีลสิกขามีความสัมพันธ์กันในไตรสิกขาทุกด้านศีล สมาธิ ปัญญา เกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่องซึ่งขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ ศีลตัวเอื้อให้เกิดสมาธิหากมีการทุศีล ศีลขาด ศีลต่าง ศีลพร้อย จะทำจิตไม่เกิดสมาธิเพราะจิตจะฟุ้งซ่านใน

^๓ ประชุมสนทนากลุ่มย่อย ,รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ นักวิชาการ ชำนาญการ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

^๔ ประชุมสนทนากลุ่มย่อย ,พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร. ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

การกระทำผิดนั้น ควรชำระศีลให้สะอาดบริสุทธิ์ก่อนจะเข้าสู่ขั้นสมาธิหรือปฏิบัติศีลได้ให้เกิด และได้รับอานิสงส์คือความสุข ทำให้เกิดโศกทรัพย์และศีลส่งผลทำให้เกิดสมาธิได้

ผศ.ศรี แนวรงค์^๕ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การพัฒนาจริยธรรมในสมาธิ ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้มีการพัฒนาจริยธรรมที่ติงามอยู่แล้ว ควรเพิ่มเติมด้านผลคือภาวนา ๔ ในด้าน โดยเฉพาะด้าน กายภาวนา และศีลภาวนา

๑) กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical development)

๒) สีลภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน (moral development)

๔.๒ แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำ

จังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ตามหลักไตรสิกขา ๓ ในด้านสมาธิ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ รูป/คน ดังนี้

จากการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามหลักไตรสิกขา ๓ ในด้านสมาธิ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ รูป/คน พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ด้านสมาธิ ดังต่อไปนี้

พระโกศยเจติยารักษ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๒ (มหานิกาย) ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้านสมาธิดังนี้ว่า แนวทางการพัฒนาจริยธรรมด้านสมาธิ ทางวัดควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมของวัดป่าเวียงทองโดยมีการเพิ่มกิจกรรมฝึกอบรมการเจริญจิตและภาวนาที่เข้มข้นให้มากกว่าเดิม โดยมีการกำหนดช่วงการอบรม รวมทั้งเน้นให้ผู้เข้าร่วมอบรมทุกสาขาอาชีพ และทุกวัยโดยเฉพาะนักเรียนและนักศึกษา นอกจากนี้ควรมีการจัดทำหลักสูตรการอบรมจิตภาวนาที่เป็นของนักเรียน เยาวชน ประชาชน และพระภิกษุ-สามเณร อย่างเป็นรูปธรรม

นายสมศักดิ์ วงศ์คำ^๖ นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้านสมาธิว่า การพัฒนาจริยธรรมของสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง มีวิธีการสอนด้านสมาธิที่เป็นของวัดได้เป็นอย่างดี แต่ควรมีการร่วมโครงการที่

^๕ประชุมสนทนากลุ่มย่อย ,ผศ.ศรี แนวรงค์ อาจารย์พิเศษ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

^๖อ้างแล้ว ,พระโกศยเจติยารักษ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสวัดพระช่อแฮพระอารามหลวง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๒ (มหานิกาย) ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

^๗อ้างแล้ว.นายสมศักดิ์ วงศ์คำ นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ เจ้าหน้าที่สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

ส่งเสริมด้านสมาธิแก่เยาวชนเพิ่มมากขึ้น เช่นโครงการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีโครงการอยู่ ๒ โครงการคือ

๑. โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยพระธรรม
๒. โครงการหนึ่งใจให้ธรรมะ

๑. โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยพระธรรม

นโยบายที่สำคัญของรัฐบาลประการหนึ่งคือ การส่งเสริมให้ศาสนามีบทบาทร่วมสร้างประเทศไทย โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางของส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา ให้มีความมั่นคงยั่งยืนและสังคมมีความสุขด้วยหลักพุทธธรรม จึงนํานโยบายแห่งรัฐมาร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง แนวทางหนึ่ง คือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยจัดงบประมาณสนับสนุนโครงการอบรมปฏิบัติธรรม “ครอบครัวอบอุ่นด้วยพระธรรมเฉลิมพระเกียรติ” เป็นเงิน ๓๘,๗๘๑,๕๐๐ บาท สำหรับ ๗๗ จังหวัด ทั่วประเทศ โครงการนี้เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้เข้าร่วมศึกษาและปฏิบัติธรรม ตามหลักสูตรการอบรมระยะสั้น ๒ คืน ๓ วัน ณ วัดที่สามารถจัดกิจกรรมรองรับโครงการดังกล่าวได้ จังหวัดละ ๕๐๐ คน ผู้เข้าศึกษาปฏิบัติธรรมจะได้เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนา การเจริญสมาธิบำเพ็ญ จิตตภาวนา การสมาทานศีล การสวดมนต์ภาวนาแผ่เมตตา ได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การพัฒนาภาวะผู้นำ ทักษะการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ประสานงานกับวัดที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรม และขอความร่วมมือให้โรงเรียน สถานศึกษา จัดเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ควรมีทักษะการดำเนินชีวิตโดยมีคุณธรรมเป็นเครื่องนำทาง มีจิตสาธารณะ มีภาวะผู้นำ และเกิดจิตสำนึกต่อสังคมโดยเฉพาะในด้านการบำเพ็ญคุณงามความดี ผู้ผ่านการอบรมเกิดการพัฒนาทางจิต มีสติและอารมณ์มั่นคง มีเหตุผลในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยดี และที่สำคัญคือ เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติธรรมให้ก้าวหน้าต่อไป “ศีลเป็นหลักแห่งความประพฤติที่จะทำให้เกิดความสะอาดทางกาย วาจา และใจ” เป็นโครงการหลักที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมุ่งเน้นและให้การสนับสนุน โดยมีเป้าหมายคือ ให้พระวิปัสสนาจารย์ มีการดูแลให้ความรู้ด้านธรรมะแก่ เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ได้รับความรู้ด้านธรรมะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เยาวชนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มากขึ้น

๒ โครงการ หนึ่งใจให้ธรรมะ

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงพระกรุณาโปรดให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้แทนพระองค์ ในพิธีมอบเกียรติบัตรแก่ผู้ที่ผ่านการอบรมในโครงการ “หนึ่งใจ...ให้ธรรมะ”

เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ เวลา ๑๔.๐๐ น. ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงพระกรุณาโปรดให้ นายณพัรัตน์ เบญจวัฒนานันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้แทนพระองค์ ในพิธีมอบเกียรติบัตรแก่ผู้ที่ผ่านการอบรมในโครงการ “หนึ่งใจ...ให้ธรรมะ” ณ วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน ๕๐๐ คน เนื่องในโอกาสสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา วันมาฆบูชา ประจำปี ๒๕๕๔ ซึ่ง

ถือเป็นอีกวันหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนได้แสดงความรักต่อพระพุทธเจ้า และรักในพระพุทธศาสนาด้วยใจบริสุทธิ์ ด้วยการประพฤติปฏิบัติตน โดยยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส เบิกบาน และไม่เห็นแก่ตัว โดยการเข้าวัด ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ รวมถึงการเวียนเทียน ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุข และความเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง

โครงการ “หนึ่งใจให้ธรรมะ” นี้ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาสภาพสังคมในปัจจุบันว่า มีวิถีชีวิตห่างไกลจากวัดและศาสนา มีความเชื่อในค่านิยมที่ผิด ขาดที่พึ่งและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ทะเลาะวิวาท การก่ออาชญากรรม ยาเสพติด และปัญหาทางเพศ จึงมีพระราชดำริที่จะดำเนินการป้องกันปัญหาดังกล่าว ตั้งแต่ต้น โดยการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีงาม ด้วยเหตุนี้ **มูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์** ๖ จึงได้จัดโครงการ “หนึ่งใจให้ธรรมะ” ขึ้น ซึ่งสองโครงการนี้ทางวัดป่าเวียงทองควรมีส่วนร่วมกับสองโครงการนี้เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของทางวัดเพิ่มเติม เพราะผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ คือ เด็กและเยาวชนได้มีความคิดดี ทำดี และปฏิบัติดีต่อตนเองและผู้อื่นได้ในสังคม มีสภาวะทางจิตใจและอารมณ์ที่ดี สามารถใช้ชีวิตหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์^๖ ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในด้านสมาธิ ว่า ก่อนเข้าสู่ด้านสมาธิควรส่งเสริมด้านสวตมนต์ ให้มีนิสัยสวดในการสวดมนต์ ผู้นำครอบครัวควรเป็นแบบอย่างในการสวดมนต์ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง สวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน เพราะเด็กหรือเยาวชนชอบกระทำตามแบบอย่างหรือต้นแบบ เพราะการสวดมนต์เป็นพื้นฐานของสมาธิ อาณิสสของการสวดมนต์มีดังนี้

๑. สวดมนต์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาเป็นบุญที่ได้กล่าวคำศักดิ์สิทธิ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ บทสวดพุทธมนต์นั้น มาจากพระโอษฐ์ของพระเจ้าที่ได้ทรงสอนสั่งสาวกและมีการจำและท่องสืบกันมา จนถึงมีการจดบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ผู้ที่ได้มีโอกาสสวดมนต์ในชีวิต เป็นการเปล่งคำศักดิ์สิทธิ์ถวายเป็นพุทธเจ้า เป็นการบูชาพระพุทธเจ้าและย่อมได้บุญกุศล

๒. เกิดผลดีต่อร่างกาย คนที่สวดมนต์เป็นประจำนั้น ทางแพทย์สมัยใหม่รับรองแล้วว่า การสวดมนต์ทำให้เกิดความสุขได้จริงในจิตใจ ส่งผลต่อร่างกายให้หลั่งสารความสุขออกมา ร่างกายก็จะแข็งแรง ใบหน้าสดใส ครูบาอาจารย์ในสมัยโบราณถึงปัจจุบันทราบถึงเคล็ดลับลับสำคัญ ให้สังเกตว่าท่านจะมีอายุยืนมาก และบรรพบุรุษของเรานั้น ท่านสวดมนต์เป็นประจำอายุท่านจึงยืนยาว ไม่เหมือนคนในปัจจุบันที่ห่างเหินการสวดมนต์มาก อายุจึงสั้น

๓. เป็นการบำเพ็ญภาวนาอย่างหนึ่ง ทำให้มีสมาธิจิตใจ แจ่มใส การสวดมนต์เป็นการสร้างสมาธิวิธีการหนึ่ง เมื่อจิตที่มีสมาธิย่อมแจ่มใส มีกำลัง คิดอ่านแก้ไขปัญหาอะไรก็จะทำได้ง่ายเพราะมีสติกำกับอยู่

๔. เป็นที่โปรดปรานของเหล่าเทพเทวดาและดวงจิตวิญญาณทั้งปวง แม้ผู้ใดไม่ว่าจะเป็นพรหม เทพเทวดา สรรพสัตว์ทั้งหลาย ดวงจิตวิญญาณทั้งหลาย เมื่อได้ยินบทสวดนั้นจะพบกับความเย็นสบาย คลายทุกข์ ทำให้นิยมชมชอบคนที่สวดด้วย และเมื่อยินก็จะช่วยปกป้องรักษาคนที่สวด

๕. เกิดบุญจากการแผ่เมตตา เมื่อสวดมนต์เสร็จสิ้น มีการแผ่เมตตาแก่ตนเองและเหล่าสรรพสัตว์ย่อมเกิดอาณิสสบุญเกิดขึ้น

^๖ อ่างแล้ว ,รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ นักวิชาการ ข้าราชการ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

๖. ได้รับพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนที่สวดมนต์เป็นประจำนั้นย่อมได้รับการอวยพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมอ เพราะเป็นผู้สร้างกรรมดีจากการสวดมนต์และแผ่เมตตา

๗. สร้างสิริมงคลต่อตนเอง และครอบครัว ปิดเป่าภัยพิบัติ โรคภัยได้จริง ทุกบทสวดมนต์นั้นมาจากอักขระที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจดลบันดาลให้สิ่งอัปมงคลนั้นออกไปจากชีวิต และสร้างสิริมงคลให้กับคนที่สวด ยิ่งสวดมากก็จะมีสิริมงคลมากขึ้น ทำอะไรก็สำเร็จโดยง่าย

๘. สามารถแผ่บุญไปช่วยผู้อื่นที่เดือดร้อนได้ บทสวดมนต์ทุกบทนั้น สามารถแผ่บุญกุศลไปช่วยผู้อื่นที่เดือดร้อนได้ทุกเรื่อง ยิ่งเป็นสายเลือดเดียวกันจะยิ่งเร็วขึ้น เพราะมีทั้งบุญและกรรมผูกพันกันมา อาณิสสส์ที่ตั้งที่กล่าวมาข้างต้นคงพอจะทำให้ทุกท่านเข้าใจ เรื่อง อาณิสสส์ หรือ ประโยชน์ที่จะรับจากการสวดมนต์ให้พระเจ้า นิ่งสมาธิ ตลอดจนการแผ่เมตตาเป็นอย่างดีแล้วอย่างไรก็ดีนี่เป็นเพียงประโยชน์เบื้องต้นเท่านั้นความจริงแล้วมีอาณิสสส์ที่จะได้รับทางอ้อมทางลี้กอีกมากมายกว่านี้นักแต่เป็น "ปัจจัยตั้ง" หรือรู้ได้เฉพาะตัวของแต่ละคนไป โปรดจำไว้เสมอว่า ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นต้องปฏิบัติเองถึงจะได้

๙. เป็นพื้นฐานไปสู่การก่อนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขั้นสูงต่อไป เมื่อทุกท่านทราบถึงการที่ต้องทำอะไรก่อนถึงจะเริ่มต้นการสวดมนต์ ที่ครบถ้วนทุกประการ

กิจกรรมด้านสวดมนต์นี้ ทางวัดป่าเวียงทองควรเน้นบุคคลโดยเฉพาะเยาวชน นักเรียน และผู้ปฏิบัติธรรม ตลอดจนผู้สูงอายุ ให้มีนิสัยสวดมนต์เพื่อให้เกิดเป็นนิสัยและจะเข้าใจเรื่องสมาธิได้ง่ายขึ้น

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์^๙ ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในด้านสมาธิของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง ว่าในประเด็นได้เน้นเรื่องของสมาธิหรือจิตสิกขา เป็นเรื่องของจิต จิตตั้งมั่นจึงเกิดสมาธิ เรื่องจิตเป็นเรื่องฝึกฝนได้ยากเพราะธรรมชาติของจิต ดันรน กวัดแกว่ง ห้ามยาก ช่มได้ยาก เป็นธรรมชาติที่รวดเร็ว เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปอย่างรวดเร็ว ตกไปในอารมณ์ต่าง ๆ ไปได้ไกล เป็นหนึ่งเดียว มองไม่เห็น อาศัยอยู่ในถ้ำคือร่างกายของเรานี้คือลักษณะของจิตต่อไปเป็นรูปการฝึกฝนสมาธิที่ทำให้เกิดสตินั้นมีหลายรูปแบบเช่น การฝึกฝนสมาธิแบบสายพุท – โธ ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต การฝึกสมาธิสายสมมาอะระหัง ของหลวงพ่อดล วัดปากน้ำ การฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ ของหลวงพ่อดลพุทธทาสภิกขุ การฝึกสมาธิแบบสาย พอง – ยุบ การฝึกสมาธิแบบสายรูป – นาม หรือแบบฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหวแบบหลวงพ่อดลเทียน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ตามจริตของคน การฝึกฝนสมาธิต้องให้ตรงกับจริตทั้ง ๖ คือ รากจิต โทสจิต โมหจิต สัทธาจิต พุทธิจิต วิตกจิต จิตเป็นอุปนิสัยของแต่ละคนไม่เหมือนกัน การฝึกฝนสมาธิจึงให้ถูกกับจริตของแต่ละคน จึงจะทำให้การฝึกฝนสมาธิจึงมีความก้าวหน้าและได้รับผลดี ให้ปฏิบัติตามจริตทั้ง ๖ ได้แก่บุคคลที่มีรากจิต รักสวยรักงามต้องแก้ด้วยอุสุภกรรมฐาน บุคคลที่มีโทสจิต มีความโกรธเป็นเจ้าเรือน ต้องแก้ด้วยเมตตากรรมฐาน บุคคลที่มีโมหจิต ต้องแก้ด้วยกสิน ๑๐ สัทธาจิตแก้ด้วยอนุสสติ ๑๐ บุคคลที่มีพุทธิจิตแก้ด้วยกสิน ๑๐ อุปमानุสสติและมรณสติ บุคคลที่มีวิตกจิตแก้ด้วยกสิน ๑๐ อานาปานสติ และส่งเสริมวิธีการพัฒนาจริยธรรมแก่เยาวชนควรมี สื่อเทคโนโลยีที่เข้ากับยุคสมัยของเยาวชนเพื่อเข้าใจและเข้าถึงตัวเยาวชนได้ง่ายขึ้นกว่าวิธีการฝึกสมาธิแบบเดิม เช่นสามารถนำการแบบใช้เสียงเพลงธรรมะให้ได้คิดตามปฏิบัติตามจากง่ายไปหายาก เยาวชนจะได้เรียนรู้การฝึกสมาธิได้เข้าใจง่ายและไม่มีความคิดที่เป็นปฏิกิริยาต่อการสอนด้านจริยธรรมหรือวิชาการทางพระพุทธศาสนา นี่เป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาจริยธรรมของ

^๙อ้างแล้ว.พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร. ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

สำนักปฏิบัติประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง ได้นำแนวทางไปปรับใช้ในการพัฒนาจริยธรรมต่อไป

ผศ.ศรี แนวณรงค์^{๑๐} ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การฝึกสมาธิ ควรมีการพัฒนาทางด้านจิต จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔.๓ แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำ

จังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ตามหลักไตรสิกขา ๓ ในด้านปัญญา จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ รูป/คน ดังนี้

จากการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามหลักไตรสิกขา ๓ ในปัญญา จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ รูป/คน พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ด้านปัญญา ดังต่อไปนี้

พระโกศยเจติยารักษ์,ดร.^{๑๑} รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสพระธาตุข่อยแอ พระอารามหลวง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๒ (มหานิกาย) ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้านปัญญาดังนี้ว่า มรรค หมายถึง หนทาง ซึ่งมีทั้งทางถูกกับทางผิด ถ้าเป็นหนทางที่ถูกต้องเป็นไปเพื่อการอบรมเจริญปัญญา การได้อบรมด้านศีล และด้านสมาธิเป็นหนทางถูก เป็นหนทางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อกำจัดกิเลส เป็นหนทางที่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์หมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย อริยมรรค หนทางของผู้ไกลจากกิเลส, หนทางอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมีองค์ ๘ อันเป็นหนทางอย่างประเสริฐ เพราะทำให้ผู้อบรมบรรลุถึงความเป็นพระอริยเจ้า พ้นจากความเป็นปุถุชน และพ้นจากการเกิดในอบายภูมิโดยเด็ดขาดซึ่ง ประกอบด้วย อริยมรรค ๘ ประการ สัมมาทิฐิ ความเห็นถูก ความเห็นชอบ ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ซึ่งมีลักษณะที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง สัมมาทิฐิมีหลาย

มรรคเมื่อเจริญให้จนเป็นกำลังให้ปรากฏ เพื่อที่ปัญญาจะได้รู้ชัดลักษณะของนามรูปนั้นๆ และเมื่อมีคคจิตเกิดขึ้นสัมมาสมาธิก็ทำให้จิต และเจตสิกอันตั้งมั่นในอารมณ์คือนิพพาน

เพราะฉะนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา สอดคล้องกับ อริยมรรค ในความเป็นจริง ศีล สมาธิ ปัญญา ก็คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั่นเอง เพราะ ศีลก็คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ ส่วน สมาธิคือ สัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ และ ปัญญา คือ สัมมาทิฐิ และ สัมมาสังกัปปะ เมื่ออริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น ก็มี ศีล สมาธิ และ ปัญญาด้วย ปัจจุบันนี้มีหลักสติปัฏฐานทั้ง ๔ ของแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท.) สามารถเชื่อมโยง หรือบูรณาการวิธีการปฏิบัติเข้ากันได้ ไม่ว่าจะเป็นหลักขั้นที่ ๕ ก็ใช้ได้ อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่กล่าวมาก็ใช้ได้และปรับเป็นกระบวนการ

^{๑๐} อ่างแล้ว, ผศ.ศรี แนวณรงค์ อาจารย์พิเศษ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

^{๑๑} อ่างแล้ว พระโกศยเจติยารักษ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสวัดพระข่อยแอพระอารามหลวง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๒ (มหานิกาย) ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

การพัฒนาจริยธรรมได้ทุกระดับ ทั้งขั้นต้น ขั้นกลาง และระดับสูง และเป็นเป้าหมายอันสูงสุดคือมรรคผล นิพพาน การปฏิบัติดำเนินทางสายกลางเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ไม่ตั้งเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ในอัมมจักร กัปวัตนสูตร ให้ดำเนินทางสายกลางคือมรรคมองค์ ๘ สติปัฏฐานทั้ง ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม ใช้สติเป็น ตัวควบคุม อริยาบททั้ง ๔ คือการเดิน ยืน นั่ง นอน การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีหลาย หลักธรรมที่นำมาพัฒนาจริยธรรม โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพื้นฐานการพัฒนา จริยธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมทุกสำนักปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาจนได้เป็นปัญญารู้ความเป็นจริง เป็น เป้าหมายของทุกสำนักปฏิบัติธรรมได้เน้นให้ผู้ปฏิบัติให้ถึงตัวปัญญา ควรมีการอบรมและฝึกฝนด้านศีล ด้านสมาธิ อย่างต่อเนื่อง สามารถทำให้เกิดปัญญา และนำปัญญาไปแก้ไขปัญหาชีวิต ปัญหาอุปสรรคต่างๆ เช่นปัญหาในปัจจุบันเด็กขาดคุณลักษณะทางอารมณ์ ติดสื่อไอที ทำให้ลดการเสพสื่อน้อยลง สามารถยับยั้ง ชั่งใจมากยิ่งขึ้น มีจิตสำนึกมากขึ้น มีความกตัญญูรู้คุณมากขึ้นได้ ควบคุมอารมณ์ตนเองมากขึ้น สามารถ ดับทุกข์ได้นั่นเอง

นายสมศักดิ์ วงศ์คำ^{๑๒} นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมใน พระพุทธศาสนาเถรวาทด้านปัญญาว่า การพัฒนาจริยธรรมของสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง ได้มีการปลูกฝังแนวทางการพัฒนาจริยธรรมด้านปัญญาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และควรมีการอบรมเยาวชนอย่างต่อเนื่องและเน้นไปที่เด็กและเยาวชนเป็นหลักจนกระทั่งผู้ใหญ่ จริยธรรม เหล่านี้จะอยู่ในใจเด็กและเยาวชนตลอดไป เปรียบเช่นความรู้ การเรียนการสอนสมัยอดีต ทำให้เด็กและ เยาวชนยุคนั้นใช้วิธีการสอนแบบท่องจำ เช่น สูตรคูณ อาขยาย เป็นต้น ทำให้ท่องจำได้ขึ้นใจ ควรเอา หลักการสอนเหล่านี้มาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมได้ เป็นหนึ่งใจ หนึ่งธรรมะ ธรรมะจะอยู่ใน ใจเด็กและเยาวชน เพราะปัจจุบันเยาวชนขาดธรรมะ ขาดความอดทน ขาดความสำนึก มีอคติต่ำลง ขาด คุณลักษณะทางอารมณ์ สำนักปฏิบัติธรรมควรตระหนักและเน้นไปที่การพัฒนาจริยธรรมที่ตัวเด็กและ เยาวชน เพื่อธรรมะ คุณธรรมจริยธรรม มีการพัฒนาด้านปัญญา ให้ธรรมะอยู่ในใจเด็กสืบต่อไป

รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์^{๑๓} ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในด้านปัญญา ว่าเกี่ยวกับการ พัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของทำสังนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมมากกว่าสิบกิจกรรม กิจกรรมเหล่านี้บ่งบอกว่าการพัฒนาจริยธรรมของวัดป่าเวียงทองได้มีวิธีการพัฒนาจริยธรรมมานานนับสิบ ปี กิจกรรมจะอยู่ในหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดป่าเวียงทองได้รับ การพัฒนาจริยธรรมด้านปัญญา และในด้านปัญญา สิ่งที่ควรตระหนักคือเรื่องการสร้างคนตั้งแต่ระดับเด็ก เล็กๆ และระดับกลาง ระดับสูง ทุกกิจกรรมของวัดป่าเวียงทองบ่งบอกถึงความเป็นศีล ๕ เป็นสมาธิ เป็น ปัญญา สิ่งที่ควรเพิ่มเติมกิจกรรมของทางวัดคือ กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ (เช่น กิจกรรมของพระธาตุซ่อ แอ) ที่ไม่ทิ้งบุคคลกรในองค์กรเหล่านี้ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นส่วนเสริมให้กิจกรรมอื่นให้เข้มแข็ง ทรัพยากรเหล่านี้ถ้าหากได้ปฏิบัติตามหลักศีลไตรสิกขา ด้านปัญญา จะเกิดความยั่งยืน ความเข้มแข็ง อยู่ดี มีสุขด้วยภาวนา ๔ การพัฒนาทั้ง ๔ โดยเฉพาะปัญญาภาวนา พัฒนาด้านปัญญา ควรเน้นการพัฒนา

^{๑๒} อ่างแล้ว, นายสมศักดิ์ วงศ์คำ นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ เจ้าหน้าที่สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัด แพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

^{๑๓} อ่างแล้ว, รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ นักวิชาการ ชำนาญการ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

บุคลากร หน่วยงาน องค์กร และชุมชน เพื่อจะนำพาให้การพัฒนาจริยธรรมของวัดหรือรูปแบบพัฒนาจริยธรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์^{๑๔} ได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในด้านปัญญาของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง ว่าในประเด็นได้เน้นเรื่องของปัญญาในการพัฒนาจริยธรรมเป็นรูปธรรมและเน้นไปที่บุคคลกร เด็ก เยาวชนให้เข้าถึงหลักธรรม หลักปฏิบัติธรรมด้วยการเริ่มจากการสวดมนต์ก่อนจะนั่งภาวนา วิธีการสอนควรมีสื่อเทคโนโลยีเข้ามาบูรณาการและประยุกต์กับการสอนแก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงหลักธรรม เพื่อเด็กและเยาวชนเข้าหลักปฏิบัติธรรมได้ง่ายขึ้น ให้คิดวิเคราะห์เป็น สังเคราะห์เป็น นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และเกิดปัญญาเป็นการพัฒนาไอคิว วิธีการสอนธรรมะแบบเดิมๆ อาจจะใช้กับเด็กและเยาวชนไม่ได้ เป็นปฏิกิริยาแก่เยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนจะมีจิตหรือความคิดที่เป็นปฏิกิริยาต่อธรรมะและเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย ผู้สอนควรปรับวิธีการสอนให้ทันสมัย ควรประยุกต์ให้กับยุคสมัย พูดภาษาเดียวกับเด็กและเยาวชน และปรับความคิดที่เป็นปฏิกิริยาต่อธรรมะลดลง มีความสนใจ เข้าใจ เข้าถึงธรรมะมากขึ้น และนำไปประพฤติปฏิบัติจนเกิดปัญญาและเป็นการสนับสนุนให้การเรียนการสอนของเด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนายิ่งๆ ขึ้น

ผศ.ศรี แนวณรงค์^{๑๕} ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) การพัฒนาจริยธรรมด้านปัญญาว่า ปัญญาคือ ความรอบรู้ ปรึกษาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้ความเข้าใจ แยกแยะความดีความชั่ว รู้สิ่งที่เป็นโทษ เป็นประโยชน์ จึงเป็นปัญญา ๓ และภาวนา ๔ เพิ่มเติม จึงจะเป็นการพัฒนาจริยธรรมที่สมบูรณ์

ปัญญา ๓ ความรอบรู้, รู้ทั่ว

๑) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล

๒) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่า

๓) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือ

ผศ.ศรี แนวณรงค์ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าผลของการพัฒนาจริยธรรมได้วัดด้วยหลักภาวนา ๔ การพัฒนาต้องพัฒนา ๔ ด้าน คือ

ภาวนา ๔ การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา

๑. กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๓. จิตภาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

^{๑๔}อ้างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร. ผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

^{๑๕}อ้างแล้ว, ผศ.ศรี แนวณรงค์ อาจารย์พิเศษ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙.

๔. ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ปัญญา ๓ และภาวนา ๔ เพิ่มเติม จึงจะเป็นการพัฒนาจริยธรรมที่สมบูรณ์

สิ่งที่ควรเพิ่มเติมในพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง คือด้านปริยัติธรรม ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรม ควรให้ความรู้แก่ผู้เข้าปฏิบัติก่อนเข้าสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ามาปฏิบัติได้ความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมจะได้ไม่ปฏิบัติธรรมที่ผิดพลาด เพื่อเป็นแผนที่ในการดำเนินเข้าสู่หลักปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่ผิดเพี้ยนไปจากหลักปริยัติ เข้าหลักความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กันของ ปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ เพราะอาศัยปริยัติ คือ คำสอนของพระพุทธเจ้า ที่แสดงความจริงของสภาพธรรมต่างๆ โดยนัยต่างๆ มีพระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม ย่อมทำให้ถึงการปฏิบัติ คือ การระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริงในขณะนี้ว่าเป็นธรรมไม่ใช่เรา และเมื่อปฏิบัติบ่อยๆ คือสติและปัญญาเกิดบ่อยๆ ย่อมถึงการบรรลุธรรม คือ ปฏิเวธได้นั่นเองครับ ดังนั้น เพราะอาศัยปริยัติ การศึกษาพระธรรมที่ถูกต้อง ย่อมถึงการปฏิบัติ คือ ปัญญาที่รู้ความจริงในขณะนี้ และถึงปฏิเวธ คือ การดับกิเลส บรรลุ มรรค ผล ปริยัติที่ถูกต้อง ย่อมนำไปสู่ปฏิบัติที่ถูกต้อง ปฏิบัติที่ถูกต้อง ย่อมนำไปสู่ปฏิเวธที่ถูกต้อง(รู้แจ้งอริยสัจธรรม) การศึกษาพระธรรม ฟังพระธรรมที่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งสำคัญและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติและปฏิเวธ เป็นไปตามลำดับจึงจะเป็นการพัฒนาจริยธรรมที่สมบูรณ์

การประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ของผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวทางการพัฒนาจริยธรรมด้านศีล สมาธิ และปัญญากล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการพัฒนาจริยธรรมในระดับขั้นพื้นฐาน คือ ระดับต้น คือ เบญจศีล (ศีล ๕) เบญจธรรม (ธรรม ๕) เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เบื้องต้นแก่ ผู้เข้าประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นการปฏิบัติศีลในขั้นพื้นฐานของตัวบุคคล ในสังคมปัจจุบัน ควรชำระศีลให้สะอาดบริสุทธิ์ก่อนจะเข้าสู่ขั้นสมาธิหรือปฏิบัติศีลได้ให้เกิด และจะใช้เป็นหลักในการประกันชีวิต โดยใช้หลักศีล ๕ เข้ามาจะประกันชีวิตอย่างยั่งยืนและมั่นคงทั้ง ๕ ข้อ เพราะการทุศีล ศีลขาด ศีลต่าง ศีลพร้อย จะทำจิตไม่เกิดสมาธิเพราะจิตจะฟุ้งซ่านทำให้เสียทั้งสุขภาพ ทรัพย์สิน ศีลจึงเป็นประกันชีวิต ประกันทรัพย์สิน และประกันสังคมให้เกิดการพัฒนาด้านกายภาวนาและศีลภาวนา พัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยดี ด้านสมาธิโดยใช้หลักสมาธิในไตรสิกขาที่มีความสัมพันธ์กับสัมมาสมาธิในอริยมรรคมีองค์แปดข้อสัมมาสมาธิ ความตั้งมั่นชอบ หมายถึง เอกัคคตาจิตที่เกิดกับกุศลจิต ในขณะที่สติปัญญานและวิปัสสนาญาณเกิด สัมมาสมาธิทำจิตและเจตสิกอื่นให้ตั้งมั่นในอารมณ์คือนามธรรมหรือรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่อที่ปัญญาจะได้รู้ชัดลักษณะของนามรูปนั้นๆ และเมื่อมีคจิตเกิดขึ้นสัมมาสมาธิก็ทำให้จิตและเจตสิกอื่นตั้งมั่นในอารมณ์ สมาธิในไตรสิกขามีความสัมพันธ์กับมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาวาယามะ สัมมาสมาธิ และ สัมมาสมาธิ สัมมาวาယามะ ความเพียรชอบ หมายถึง ความเป็นไปพร้อมกับสติปัญญาน และวิปัสสนาญาณ เป็นความเพียรที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง และบูรณาการกับวิธีการทำสมาธิของอาจารย์ใหญ่ ๕ สาย ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท.) เพื่อเป็น

การทฤษฎีสัมมาตา มีความเห็นตรงกัน ไปในทิศทางเดียวกัน และสมาธิเป็นการพัฒนาด้านจิต คือจิตภาวนา การพัฒนาทางด้านจิตใจ ด้านปัญญาของผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวสรุปเพิ่มเติมว่า แนวทางการพัฒนาจริยธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ได้ด้านปัญญา ควรมีหลักสูตรส่งเสริมด้านปัญญา และรูปแบบการพัฒนา จริยธรรมหรือสร้างรูปแบบ (patterns) การพัฒนาจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมและเน้นโฟกัสไปที่ บุคลากร เด็ก เยาวชนให้เข้าถึงหลักธรรม หลักปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญา ควรมีวิธีการสอนควรมีสื่อ เทคโนโลยีเข้ามาบูรณาการและประยุกต์กับการสอนแก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงหลักธรรม เพื่อเด็กและเยาวชนเข้าหลักปฏิบัติธรรมได้ง่ายขึ้น ควรมีการส่งเสริมด้านปริยัติธรรมแก่บุคลากรให้มี ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมและผู้เข้าปฏิบัติธรรมก่อนเข้าสู่การปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้เข้ามาปฏิบัติ ได้รับความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติธรรม ถึงจะเกิดปัญญา และมีการพัฒนา ด้านปัญญา ปัญญาภาวนา หรือปัญญา ๓ ความรอบรู้, รู้ทั่ว

๑) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล

๒) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน

๓) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ

ได้อย่างถูกต้องและจึงจะเป็นการพัฒนาจริยธรรมที่สมบูรณ์